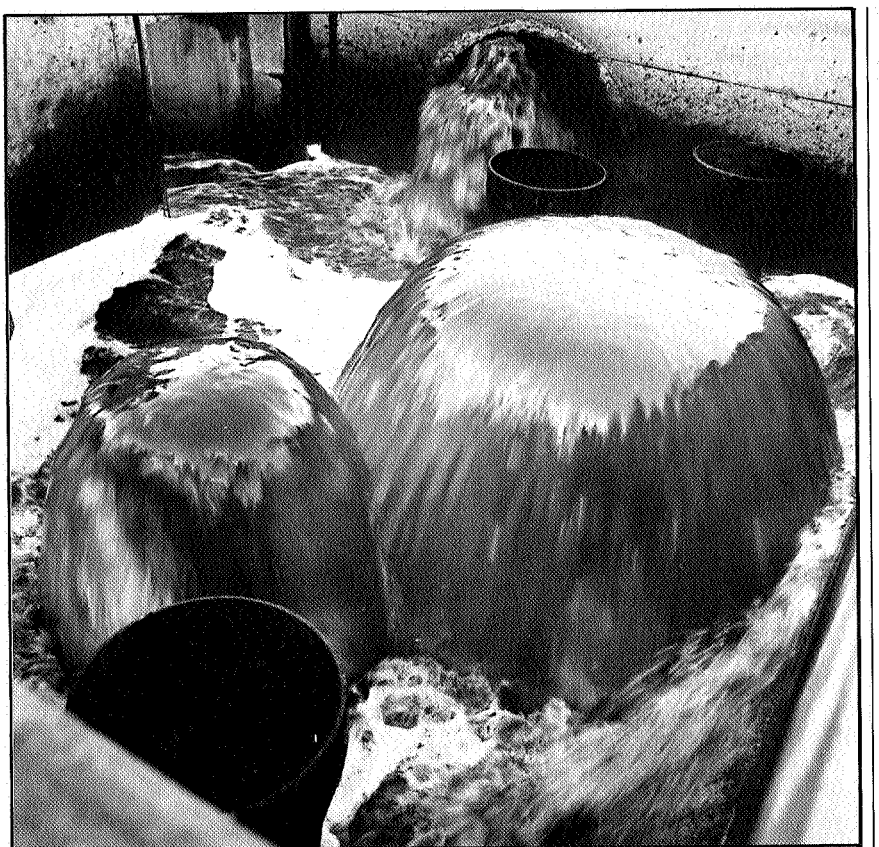

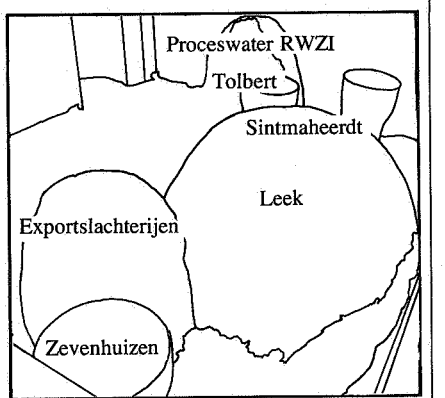

Eindpunt van de riolering; een paar jaar geleden nog in het meer, nu in de waterzuiveringsinstallatie.

kwaliteit zal hierdoor wel snel verbeteren. Water in een natuurreservaat moet echter aan hogere eisen voldoen. Voor het Leekstermeer zal dit nog jaren duren.

Flora en fauna

Door het achterwege blijven van ingrijpende maatregelen, is het Leekstermeergebied momenteel belangrijk voor weidevogels. De kultuurgraslanden rondom het meer zijn, naar landelijke maatstaven gemeten, in de broedperiode rijk aan soorten als kievit, grutto, tureluur, watersnip, scholekster en kemphaan. In de winter is het gebied een pleister- en rustplaats van groepen kolganzen en rietganzen.

Langs de oevers van het meer vinden we een meer natuurlijke vegetatie met een opbouw die bij veel meren in Nederland voorkomt: in het zuidwesten ligt, vanwege de beschutting, een verlandingsgebied met een waardevolle moerasvegetatie, broekbos en rietland; in het noordoosten een door water en wind afgekalfde oever.

Natuurbeheer – boeren in- of uitschakelen

Het weidegebied rondom het Leekstermeer is een CRM-reservaat. Dat betekent dat na aankoop van het gebied de natuurbescherming een eigen beheer moet gaan instellen. En dit eigen beheer impliceert weer: minder intensieve beweiding, vermindering van de bemesting, verhoging van de grondwaterstand in het winterhalfjaar.

De mogelijkheden voor moderne landbouw worden dus nogal ingeperkt. Voor CRM en het Ministerie van Landbouw is dat een reden de boeren geen rol te laten spelen bij het beheer van reservaten, in tegenstelling

tot de landschapsparken, waar vooral het behoud van het landschap in het geding is. Deze visie wordt gedeeld door Staatsbosbeheer.

Vanuit de partikuliere natuurbescherming komen andere geluiden. De voorzitter van de Milieuraad Drenthe zegt in een reaktie op de uitwerking van de 'relatienota': ....'De partikuliere natuurbescherming zal nu zelf worden belast met de exploitatie van de reeds in bezit zijnde waardevolle kultuurgronden. Tot nu toe kreeg het beheer van de reservaten gestalte in een aangepast en zinvol agrarisch gebruik. Zolang er nog steeds boeren bereid zijn waardevolle kultuurgronden met de daarvoor geldende beperkingen te gebruiken, is het volslagen zinloos daar een eind aan te maken'. (H. van Nes in Noorderbreedte, nr. 3, 1977).

Alhoewel er momenteel in dit gebied nog geen beheer door de natuurbescherming plaats vindt, kan een diskussie over het in- of uitschakelen van de boeren bij natuurbeheer van belang zijn voor het toekomstige beheer in het gebied. Zowel door de partikuliere natuurbescherming (Het Groninger Landschap) als door Staatsbosbeheer Groningen en Drente, worden er grondaankopen gedaan. En hoewel het beheer door de laatstgenoemde instanties sterk is gemechaniseerd, blijkt het meestal niet mogelijk te zijn om, met het geld dat de overheid daarvoor ter beschikking stelt, een optimaal beheer te voeren. Daardoor is de manier waarop dat gebeurt sterk afhankelijk van de hoogte van de overheidsbijdrage. Wanneer er, zoals nu, sterk door de overheid wordt bezuinigd, vallen op deze posten vaak de eerste klappen en het ziet er niet naar uit

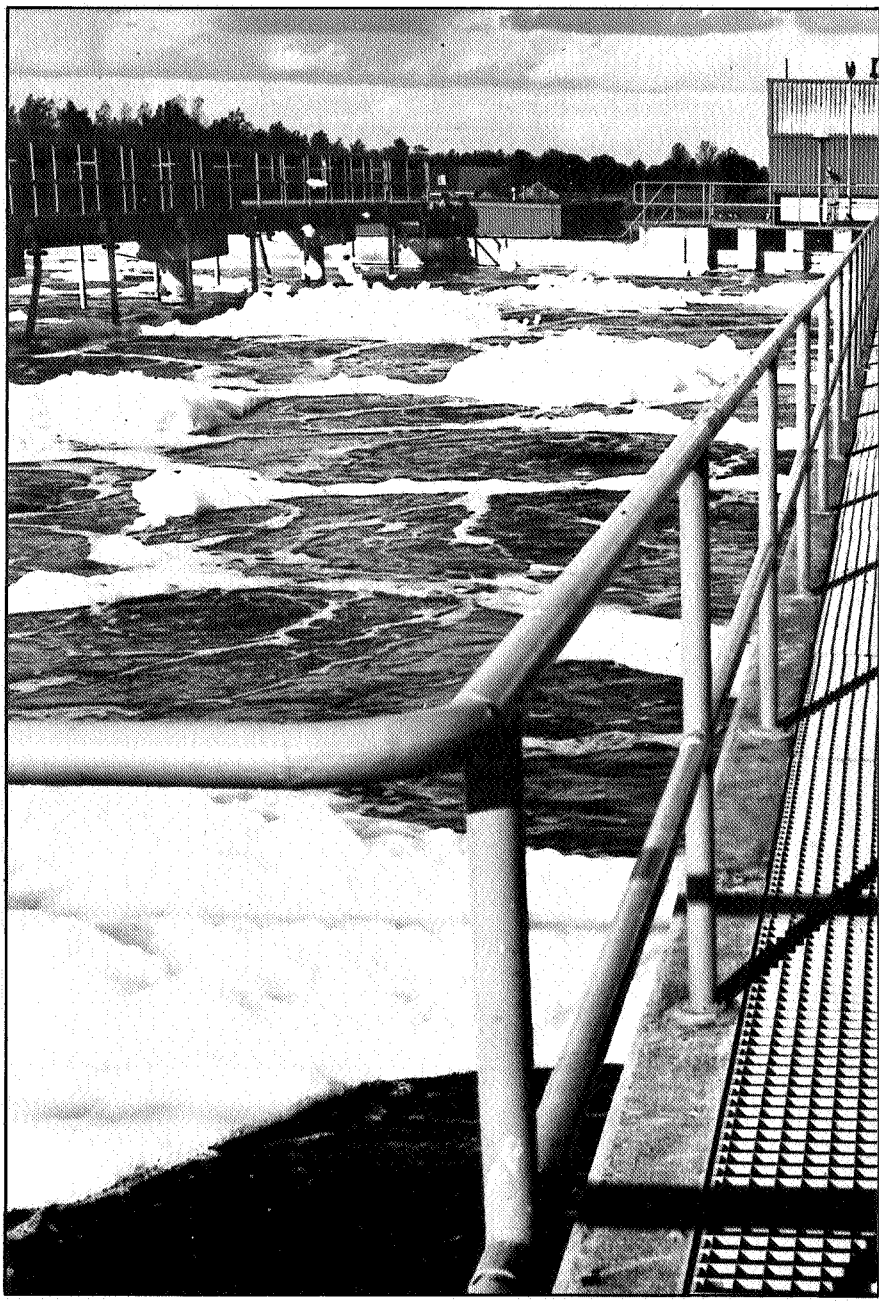

Met een derde trap worden de fosfaten uit het rioolwater gehaald; rechts ingeschakeld links uitgeschakeld.

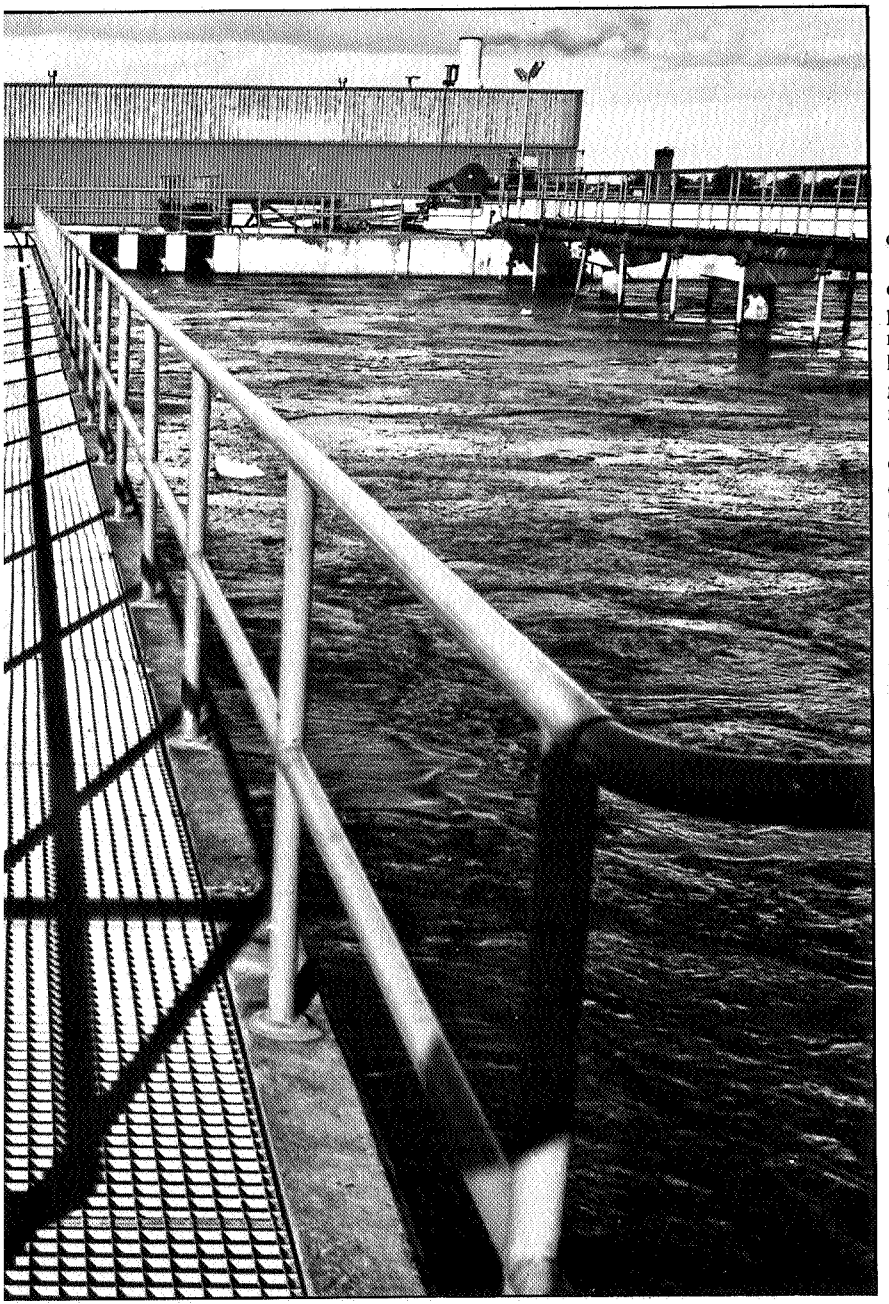

dat dat in de toekomst veel zal veranderen.

Een optimaal en kontinu beheer komt daardoor sterk op de tocht te staan. De partikuliere natuurbescherming heeft altijd al met het bijltje van financiële tekorten moeten hakken en men heeft dan ook de boeren een grote rol laten spelen bij het beheer van reservaten.

Vanuit deze hoek komen ook de ideeën om een aangepast boerenbedrijf op te zetten dat aansluit bij natuurbeheer en tevens ekonomisch rendabel is. Het inschakelen van het boerenbedrijf met een aangepaste bedrijfsvoering kan het natuurbeheer een veel solidere basis geven en sluit meer aan bij de manier waarop zo'n gebied vroeger door de boeren werd beheerd. Ideeën over een ander bedrijfsmodel zijn vooral gestimuleerd door ontwikkelingen die de laatste jaren in de landbouw hebben plaatsgevonden. Sterke mechanisatie en intensivering van het landgebruik hebben het gebruik van energie en meststoffen zeer doen toenemen. De stijging van het rendement vanwege de mechanisering wordt momenteel echter weer grotendeels teniet gedaan door een sterke stijging van de energieprijzen. Deze ontwikkeling heeft de levensvatbaarheid van een alternatief bedrijfsmodel dat juist op deze punten kan bezuinigen, sterk vergroot. Een veeteeltbedrijf dat zich moet aanpassen aan eisen van natuurbeheer heeft minder koeien en een kleinere grasproduktie vanwege vermindering in bemesting. Het verlies aan produktie moet dan vooral worden gekompenseerd door een maximale benutting van de energie-kringloop in het bedrijf zelf. Indien zo'n bedrijfsmodel zou werken, en dat moet nog blijken, levert dat als voordeel op dat de kosten van natuurbehoud sterk worden gedrukt, waardoor de afhankelijkheid van de overheid vermindert. Daarnaast is het dan niet nodig dat allerlei boeren worden uitgesaneerd om daarna bij

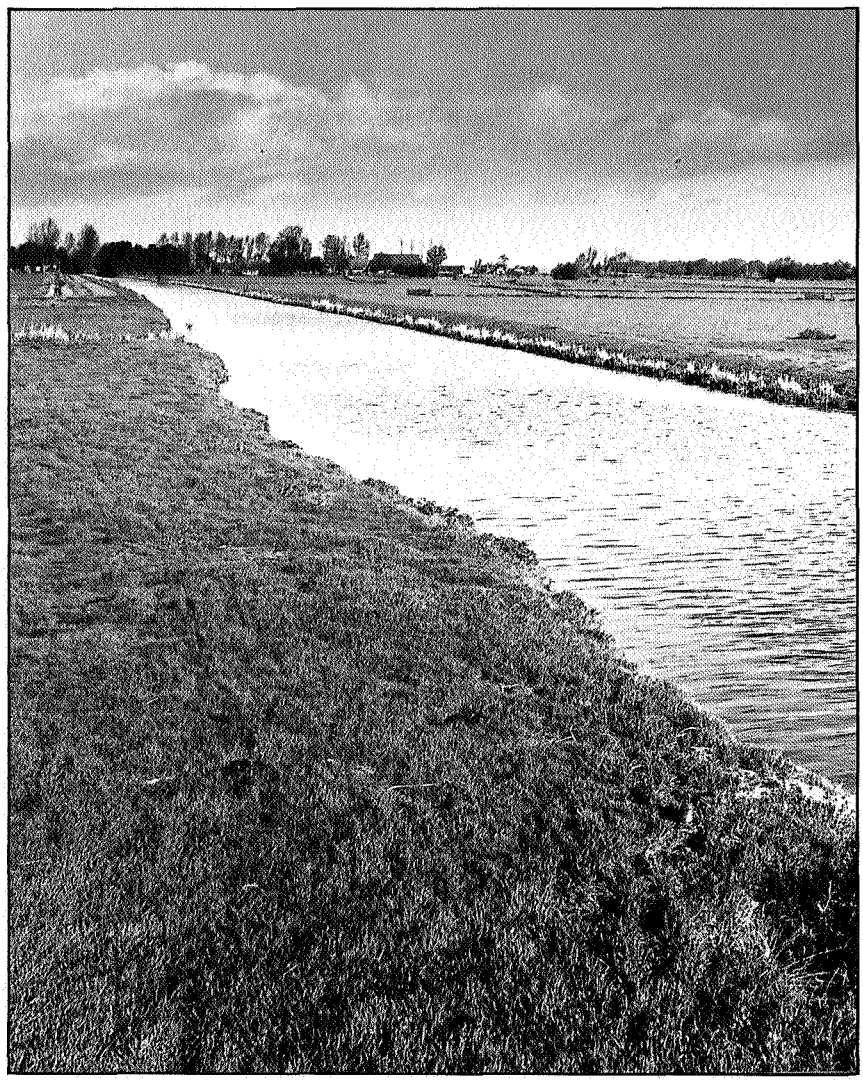

sociale zaken terecht te komen.

Al met al is het wel nodig dat er experimenten worden gestart om deze ideeën uit te proberen. En hoewel hier zienswijzen naar voren komen, die tegengesteld zijn aan de richting die momenteel door de overheid aan de landbouw wordt gegeven, zou dezelfde overheid wel meer ruimte moeten geven aan organisaties die in deze richting denken, dan ze momenteel doet. Zo is door het Ministerie van Landbouw een verzoek voor financiële ondersteuning van een experiment met een veeteeltbedrijf in Waterland afgewezen, ... 'en is de bereidheid om voor beheersgebieden en reservaten andere bedrijfsmodellen voor de landbouw te ontwerpen, afwezig....'
(H. van Nes).

Het ontwerpen van zo'n bedrijfsmodel kan voor het natuurbeheer in het Leekstermeergebied en voor andere gebieden van groot belang zijn, en kan aan het natuurbeheer een steviger basis geven dan momenteel het geval is. «

Bart Kempinga is student biologie en heeft samen met Jeanette van Buuren een doktoraal skriptie gemaakt over natuurbeheer rond het Leekstermeer.

Het Lettelberterdiep; hogere zandgronden met daarop dorpen en houtsingels omringen het open weide gebied.

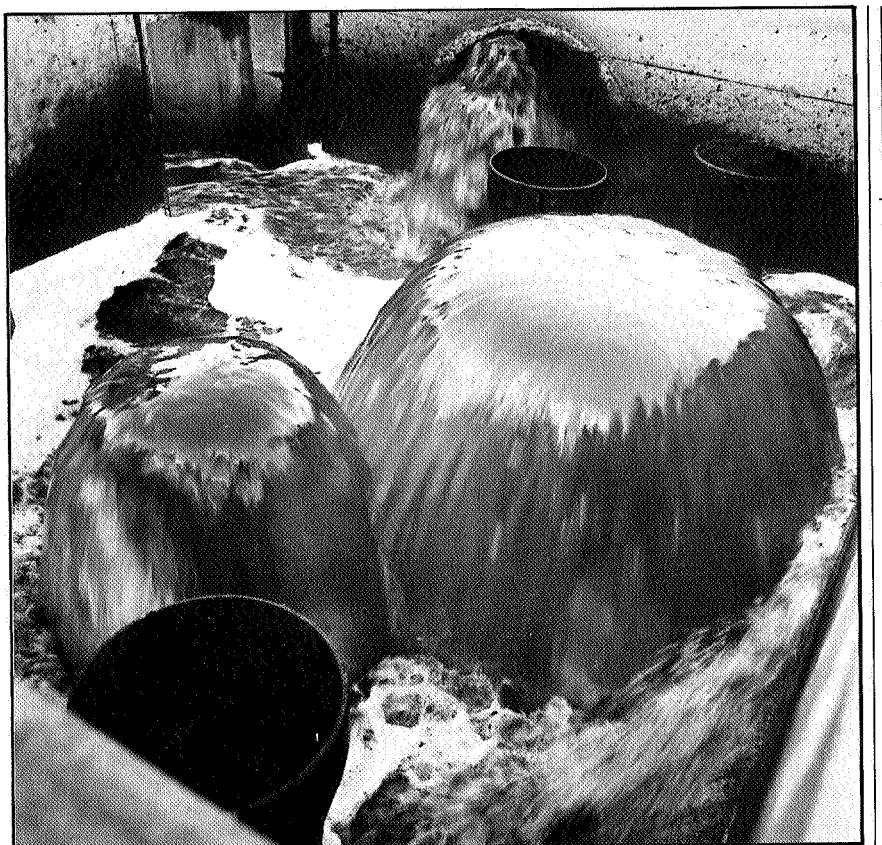

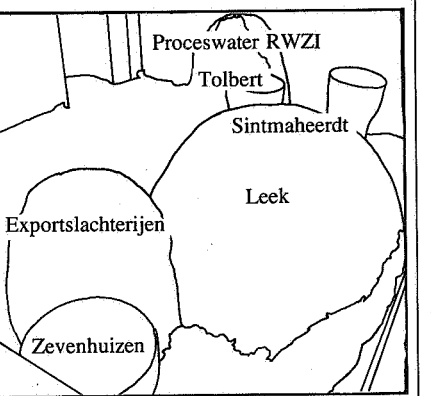

Eindpunt van de riolering; een paar jaar geleden nog in het meer, nu in de waterzuiveringsinstallatie.

kwaliteit zal hierdoor wel snel verbeteren. Water in een natuurreservaat moet echter aan hogere eisen voldoen. Voor het Leekstermeer zal dit nog jaren duren.

Flora en fauna

Door het achterwege blijven van ingrijpende maatregelen, is het Leekstermeergebied momenteel belangrijk voor weidevogels. De kultuurgraslanden rondom het meer zijn, naar landelijke maatstaven gemeten, in de broedperiode rijk aan soorten als kievit, grutto, tureluur, watersnip, scholekster en kemphaan. In de winter is het gebied een pleister- en rustplaats van groepen kolganzen en rietganzen.

Langs de oevers van het meer vinden we een meer natuurlijke vegetatie met een opbouw die bij veel meren in Nederland voorkomt: in het zuidwesten ligt, vanwege de beschutting, een verlandingsgebied met een waardevolle moerasvegetatie, broekbos en rietland; in het noordoosten een door water en wind afgekalfde oever.

Natuurbeheer – boeren in- of uitschakelen

Het weidegebied rondom het Leekstermeer is een CRM-reservaat. Dat betekent dat na aankoop van het gebied de natuurbescherming een eigen beheer moet gaan instellen. En dit eigen beheer impliceert weer: minder intensieve beweiding, vermindering van de bemesting, verhoging van de grondwaterstand in het winterhalfjaar.

De mogelijkheden voor moderne landbouw worden dus nogal ingeperkt. Voor CRM en het Ministerie van Landbouw is dat een reden de boeren geen rol te laten spelen bij het beheer van reservaten, in tegenstelling

tot de landschapsparken, waar vooral het behoud van het landschap in het geding is. Deze visie wordt gedeeld door Staatsbosbeheer.

Vanuit de partikuliere natuurbescherming komen andere geluiden. De voorzitter van de Milieuraad Drenthe zegt in een reaktie op de uitwerking van de 'relatienota': ....'De partikuliere natuurbescherming zal nu zelf worden belast met de exploitatie van de reeds in bezit zijnde waardevolle kultuurgronden. Tot nu toe kreeg het beheer van de reservaten gestalte in een aangepast en zinvol agrarisch gebruik. Zolang er nog steeds boeren bereid zijn waardevolle kultuurgronden met de daarvoor geldende beperkingen te gebruiken, is het volslagen zinloos daar een eind aan te maken'. (H. van Nes in Noorderbreedte, nr. 3, 1977).

Alhoewel er momenteel in dit gebied nog geen beheer door de natuurbescherming plaats vindt, kan een diskussie over het in- of uitschakelen van de boeren bij natuurbeheer van belang zijn voor het toekomstige beheer in het gebied. Zowel door de partikuliere natuurbescherming (Het Groninger Landschap) als door Staatsbosbeheer Groningen en Drente, worden er grondaankopen gedaan. En hoewel het beheer door de laatstgenoemde instanties sterk is gemechaniseerd, blijkt het meestal niet mogelijk te zijn om, met het geld dat de overheid daarvoor ter beschikking stelt, een optimaal beheer te voeren. Daardoor is de manier waarop dat gebeurt sterk afhankelijk van de hoogte van de overheidsbijdrage. Wanneer er, zoals nu, sterk door de overheid wordt bezuinigd, vallen op deze posten vaak de eerste klappen en het ziet er niet naar uit

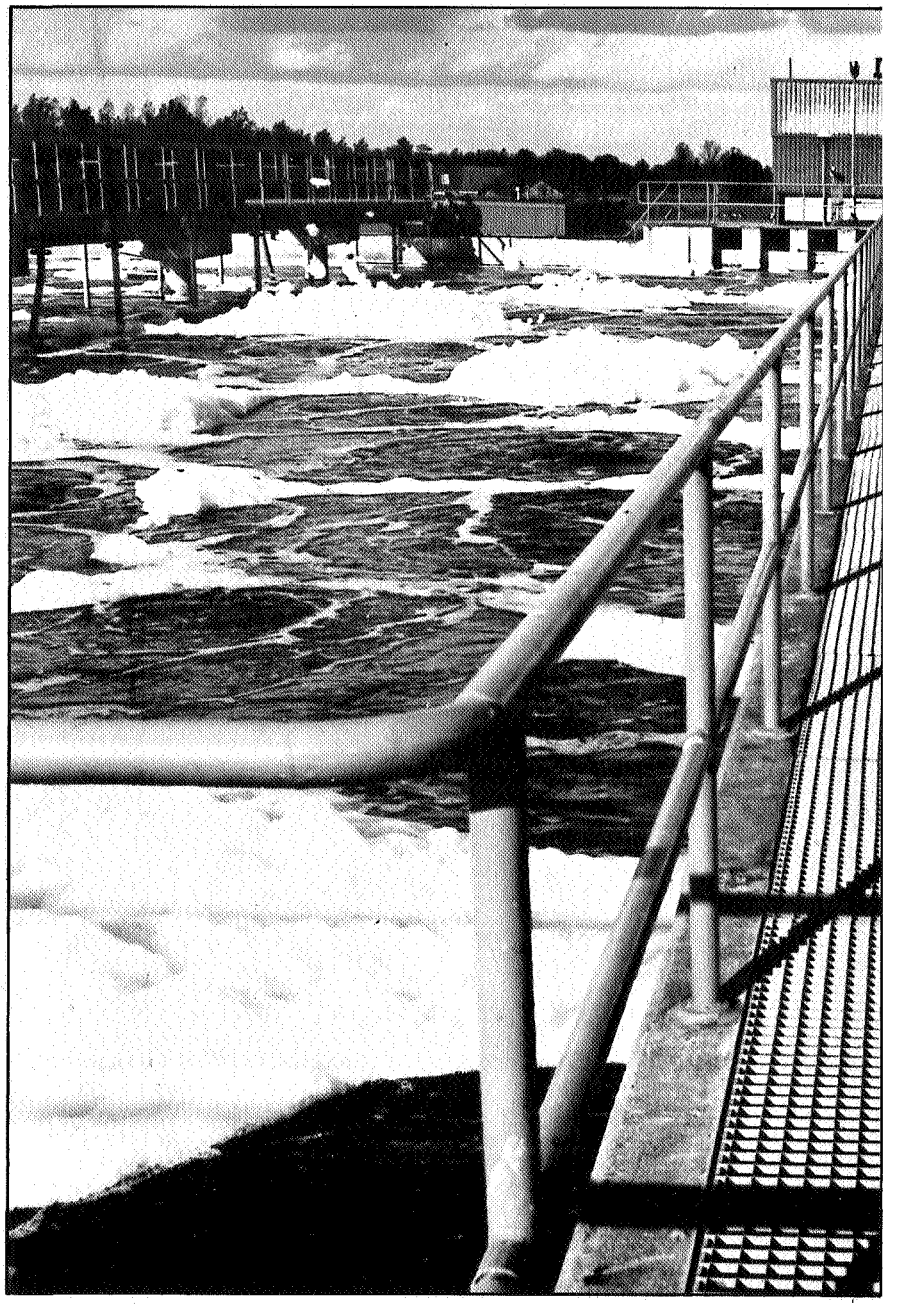

Met een derde trap worden de fosfaten uit het rioolwater gehaald; rechts ingeschakeld links uitgeschakeld.

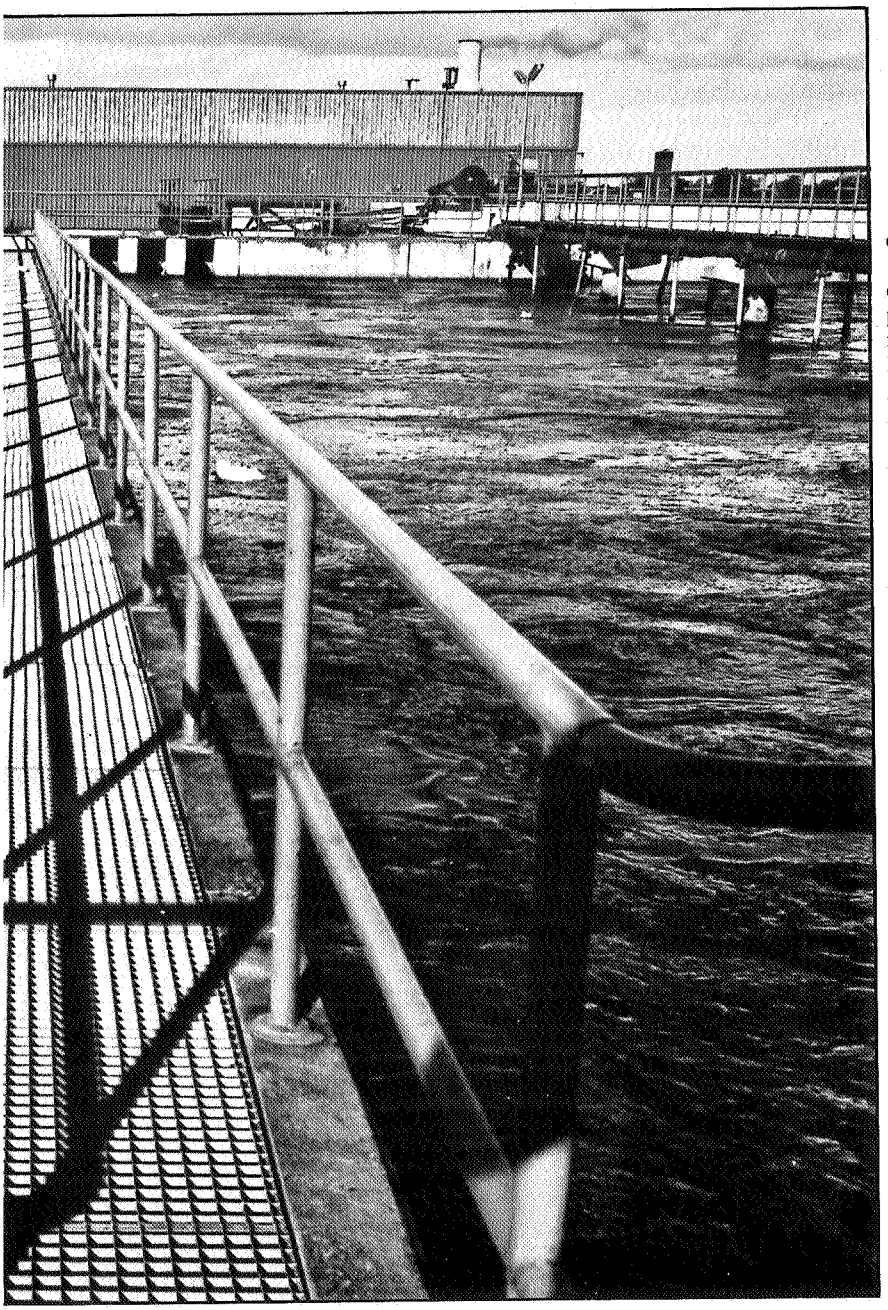

dat dat in de toekomst veel zal veranderen.

Een optimaal en kontinu beheer komt daardoor sterk op de tocht te staan. De partikuliere natuurbescherming heeft altijd al met het bijltje van financiële tekorten moeten hakken en men heeft dan ook de boeren een grote rol laten spelen bij het beheer van reservaten.

Vanuit deze hoek komen ook de ideeën om een aangepast boerenbedrijf op te zetten dat aansluit bij natuurbeheer en tevens ekonomisch rendabel is. Het inschakelen van het boerenbedrijf met een aangepaste bedrijfsvoering kan het natuurbeheer een veel solidere basis geven en sluit meer aan bij de manier waarop zo'n gebied vroeger door de boeren werd beheerd. Ideeën over een ander bedrijfsmodel zijn vooral gestimuleerd door ontwikkelingen die de laatste jaren in de landbouw hebben plaatsgevonden. Sterke mechanisatie en intensivering van het landgebruik hebben het gebruik van energie en meststoffen zeer doen toenemen. De stijging van het rendement vanwege de mechanisering wordt momenteel echter weer grotendeels teniet gedaan door een sterke stijging van de energieprijzen. Deze ontwikkeling heeft de levensvatbaarheid van een alternatief bedrijfsmodel dat juist op deze punten kan bezuinigen, sterk vergroot. Een veeteeltbedrijf dat zich moet aanpassen aan eisen van natuurbeheer heeft minder koeien en een kleinere grasproduktie vanwege vermindering in bemesting. Het verlies aan produktie moet dan vooral worden gekompenseerd door een maximale benutting van de energie-kringloop in het bedrijf zelf. Indien zo'n bedrijfsmodel zou werken, en dat moet nog blijken, levert dat als voordeel op dat de kosten van natuurbehoud sterk worden gedrukt, waardoor de afhankelijkheid van de overheid vermindert. Daarnaast is het dan niet nodig dat allerlei boeren worden uitgesaneerd om daarna bij

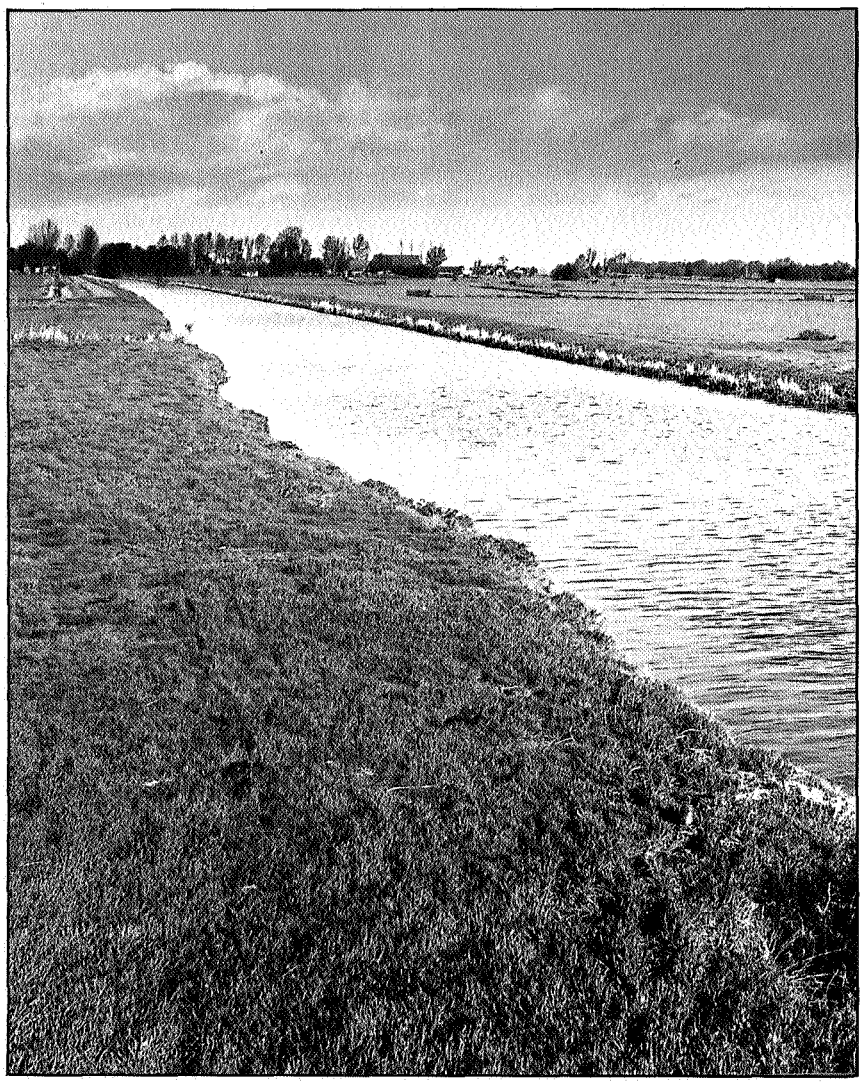

sociale zaken terecht te komen.

Al met al is het wel nodig dat er experimenten worden gestart om deze ideeën uit te proberen. En hoewel hier zienswijzen naar voren komen, die tegengesteld zijn aan de richting die momenteel door de overheid aan de landbouw wordt gegeven, zou dezelfde overheid wel meer ruimte moeten geven aan organisaties die in deze richting denken, dan ze momenteel doet. Zo is door het Ministerie van Landbouw een verzoek voor financiële ondersteuning van een experiment met een veeteeltbedrijf in Waterland afgewezen, ... 'en is de bereidheid om voor beheersgebieden en reservaten andere bedrijfsmodellen voor de landbouw te ontwerpen, afwezig....'
(H. van Nes).

Het ontwerpen van zo'n bedrijfsmodel kan voor het natuurbeheer in het Leekstermeergebied en voor andere gebieden van groot belang zijn, en kan aan het natuurbeheer een steviger basis geven dan momenteel het geval is. ■

Bart Kempinga is student biologie en heeft samen met Jeanette van Buuren een doktoraal skriptie gemaakt over natuurbeheer rond het Leekstermeer.

Het Lettelberterdiep; hogere zandgronden met daarop dorpen en houtsingels omringen het open weide gebied.